

Αναμνήσεις από τον Γέροντα Σωφρόνιο - 1

Ορθοδοξία / Μορφές

Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Σήμερα συμπληρώνονται 20 συναπτά έτη από την κοίμηση μιας κορυφαίας προσωπικότητας της σύγχρονης Ορθόδοξης πνευματικότητας, του Γέρ. Σωφρονίου. Εις μνήμην του δημοσιεύουμε ένα προσωπικό κείμενο του ανθρώπου που κατάλαβε - ίσως νωρίτερα και σε μεγαλύτερο βάθος από οποιονδήποτε άλλον στην Ελλάδα - τη βαρύτητα και τη σημασία του μηνύματος που κόμιζε ο λόγος του σεβαστού Γέροντα για το σύγχρονο άνθρωπο, του Ομότιμου Καθηγητή Θεολογίας του ΑΠΘ κ. Γ. Μαντζαρίδη. Ο καθ. Μαντζαρίδης, επιπλέον, συνετέλεσε αποφασιστικά στη γνωριμία του σύγχρονου ελληνόφωνου κόσμου με τη θεολογία του Γέρ. Σωφρονίου. Το κείμενο αυτό, δημοσιευμένο στο «Οδοιπορικό Ορθοδόξου Ανθρωπολογίας», αποτελεί το μοναδικό, στο οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αποκλειστικά πρώτο ενικό πρόσωπο - γεγονός που χρωματίζει ανάλογα τη σύνδεσή του με τη μορφή του πολιού Γέροντος.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος αποτυπώθηκε στη συνείδησή μου ως κορυφαία εκκλησιαστική φυσιογνωμία, που έζησε και παρουσίασε στην πράξη την ορθόδοξη χριστιανική ζωή με τη θεολογική της πληρότητα. Από τον σεβασμό που σου έδειχνε μπορούσες να καταλάβεις, πως και πόσο οφείλεις να σέβεσαι τον εαυτό σου και τους άλλους. Από την ελευθερία που σου έδινε μπορούσες να αισθανθείς, πόσο πρέπει να εκτιμάς την ελευθερία κάθε ανθρώπου. Από τους ορίζοντες που άνοιγε μπροστά σου μπορούσες να αναλογισθείς, πόσο απεριόριστες είναι οι δυνατότητες που έχεις.

Με μια μικρή παρέμβασή του, με μια απλή υπόδειξη μπορούσε να χαράξει γραμμή πλεύσεως για ολόκληρη τη ζωή σου. Πριν καταλάβεις καλά εσύ ο ίδιος τον εαυτό σου, πριν συνειδητοποιήσεις εντελώς τον χαρακτήρα σου, μπορούσες να ακούσεις επισημάνσεις ή προτροπές με καίρια σπουδαιότητα για τη συμπεριφορά και για την όλη πορεία σου.

Κοντά στον Γέροντα έβλεπες θαύματα, όχι μόνο ως έκτακτες υπερφυσικές επεμβάσεις και θεραπείες ανθρώπων, αλλά κυρίως ως συμπαράσταση και συμπόρευση στον πόνο και τις δυσκολίες που είχαν η γνώριζε εκείνος ότι θα έχουν στο διάβα της ζωής τους, χωρίς ίσως οι ίδιοι να το υποψιάζονται. Μολονότι είμαι βέβαιος ότι θα προσκρούσω στο πνεύμα και την αρχή της μονής του, δεν μπορώ να μη σημειώσω έστω, ότι γνωρίζω πολλά αναμφισβήτητα θαύματά του. Για τους πνευματικούς όμως απογόνους και συνεχιστές του έργου του, το μεγαλύτερο θαύμα του είναι τα συγγράμματά του, με τα οποία πολλοί οικοδομούνται η και οδηγούνται στη μοναχική ζωή.

Είχε πραγματική πείρα της χάριτος του Θεού και διατύπωνε υπεύθυνα, όταν έπρεπε, λόγον Κυρίου. Κυρίως όμως διατύπωνε καθαρό, επίκαιρο και ακαινοτόμητο τον ορθόδοξο θεολογικό λόγο μέσα στη σύγχρονη κοινωνία με την τόση ασυναρτησία.

Στην αδιέξοδη προσπάθεια του ανθρώπου της εποχής μας να προσεγγίσει και να παρουσιάσει την αλήθεια του προσώπου, ο Γέροντας Σωφρόνιος πρόβαλε την απάντηση της ορθόδοξης θεολογίας, βιωμένη και βεβαιωμένη με την προσωπική του εμπειρία. Κινούμενος πέρα από περσοναλισμούς και θετικισμούς, δρασκελίζοντας με άνεση τους φιλοσοφικούς και ψυχολογικούς περιορισμούς, έβλεπε το ανθρώπινο πρόσωπο σε σχέση κοινωνίας όχι μόνο με τα άλλα ανθρώπινα πρόσωπα, αλλά πρωτίστως με το απόλυτο πρόσωπο του Θεού.

Θεμέλιο της ζωής και της διδασκαλίας του ήταν η αποκάλυψη του Θεού, που ξεκινάει με το Σιναϊτικό «Εγώ ειμι ο ων»[1], και συμπληρώνεται με την έλευση του Χριστού και την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος. Απέρριπτε τη φιλοσοφική μέθοδο προσεγγίσεως του Θεού, που στηρίζεται στην ανθρώπινη λογική και προβάλλει στη θεότητα ανθρώπινες κατηγορίες. Γι' αυτό ήταν ξένος προς τους θεολογικούς ακροβατισμούς και τις ανθρωπολογικές τους συνέπειες, που αφθονούν στους νεώτερους θεολόγους.

Τα τρία πρόσωπα της Θεότητας, οι τρεις θείες υποστάσεις, δεν είναι ανούσιες παραστάσεις, αλλά υπαρκτοί φορείς της ουσίας τους. Τίποτε δεν υπάρχει έξω από την υπόσταση. Αυτή είναι η πρώτη και έσχατη αρχή που περιβάλλει τα πάντα. Έτσι δίκαια, νομίζω, μπορεί να χαρακτηριστεί ο Γέροντας Σωφρόνιος ως θεολόγος της υποστατικής αρχής, η της αρχής του προσώπου. Η αρχή αυτή, που θεμελιώνεται στον Τριαδικό Θεό, καθιστά δυνατή και τη θέωση του ανθρώπου με το άνοιγμα της υποστάσεώς του προς τη θεία απειρότητα.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος ζούσε με την παρουσία του Θεού. Γι' αυτό όμως ήταν και πολύ κοντά στον κάθε άνθρωπο. Όταν μιλούσες μαζί του, μπορούσες να είσαι

βέβαιος ότι σε καταλαβαίνει καλύτερα από τον εαυτό σου· ότι μπορεί να απαντήσει σε όλα τα ερωτήματά σου. Και αν συνέβαινε να μην απαντήσει σε κάτι, μπορούσες να ξέρεις ότι το σφάλμα βρισκόταν στην ερώτησή σου. Συνέβαινε ακόμα να ακούς πράγματα, που απορούσες γιατί σου τα λέει. Έπαιρνες όμως την απάντηση στην απορία σου αργότερα από τα ίδια τα πράγματα, από την εξέλιξη των γεγονότων η από την καλύτερη προσέγγιση και επίγνωση του εαυτού σου.

Στο πρόσωπο του Γέροντα έβλεπε κάποιος τον άνθρωπο του Θεού, τον «ζώντα μάρτυρα» της αυθεντικής θεογνωσίας[2]. Όπως οι άγιοι στην ιστορία της Εκκλησίας, έτσι και ο Γέροντας Σωφρόνιος ήταν το «σημείο του Θεού» για τη γενεά του[3]. Ο γραπτός, όπως και ο προφορικός λόγος του, έχει τη σφραγίδα της πατερικής γνησιότητας και ταυτόχρονα της άκρας επικαιρότητας.

Πολλοί ισχυρίζονται, και όχι αδικαιολόγητα, ότι γνωρίζουν εκ των προτέρων τις απαντήσεις των πνευματικών πατέρων τους στα ερωτήματά τους. Αυτό δεν ίσχυε για τον Γέροντα Σωφρόνιο. «Να ακολουθείτε τον Χριστόν αναβαίνοντα εις τον Γολγοθάν», έλεγε. Η γενική αλλά και ταυτόχρονα τόσο εξατομικευμένη αυτή προτροπή δίνει τον κανόνα για τη ζωή και τη συμπεριφορά του Χριστιανού. Μέτρο του ανθρώπου είναι ο Χριστός, «το άναρχο γεγονός του είναι». Δείκτης για τις ενέργειες του πιστού είναι η ζωή του Χριστού. Προϋπόθεση για την πνευματική προκοπή του η τήρηση των εντολών.

Έβλεπε τον άνθρωπο ως καθαρή δυνατότητα, που μπορεί βαθμηδόν κατά τη διάρκεια της ζωής να περιλάβει μέσα του ολόκληρο το θεανθρώπινο είναι. Ο οποιοσδήποτε αυτοπροσδιορισμός του ανθρώπου απέναντι στον Δημιουργό του, θετικός η αρνητικός, είναι υπόθεση της ελευθερίας του. Ο θετικός όμως αυτοπροσδιορισμός προϋποθέτει ορθή αντίληψη του προτύπου, ορθή θεωρία του Θεού, ορθόδοξο δόγμα.

Δόγμα και ήθος, πίστη και ζωή συνιστούσαν για τον Γέροντα ενιαία πραγματικότητα. Η αληθινή χριστιανική ζωή θεμελιώνεται στην ορθή αντίληψη για τον Χριστό και την Αγία Τριάδα. «Ολόκληρος η πορεία της εν Θεώ ζωής μου», γράφει, «ωδήγησεν εμέ εις την πεποίθησιν, ότι εκάστη παρέκκλισις της νοεράς ημών συνειδήσεως από της ορθής κατανοήσεως της αποκαλύψεως αντανακλά αναποφεύκτως επί των εκδηλώσεων του πνεύματος ημών εις την πράξιν της καθ' ημέραν ημών υπάρξεως»[4].

Η εμπειρική βίωση της πίστεως τον οδήγησε στη διαμόρφωση αυτού που ο ίδιος ονόμαζε «δογματική συνείδηση». Η συνείδηση αυτή, που χαρακτηρίζει όλους τους αυθεντικούς Γέροντες, τους Στάρετς, τους Πατέρες της Ορθόδοξης Εκκλησίας, γίνεται ο απλανής οδηγός στην πίστη και τη ζωή των Χριστιανών.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος ζούσε την πατρότητα ως συμπόρευση. Τον προσέγγιζες ως πνευματικό πατέρα και τον έβλεπες δίπλα σου ως πιστό συνοδοιπόρο. Δεν ήθελε να καθοδηγεί, αλλά να συνοδοιπορεί. Και η συνοδοιπορία του ήταν η καλύτερη προσωπική καθοδήγηση. Κοντά του ένιωθες άνεση και ελευθερία. Με κάθε λόγο και κάθε πράξη του, με κάθε ενέργεια και εκδήλωσή του προσπαθούσε να σε τιμήσει και να σε στηρίξει· να σε κάνει να αισθάνεσαι πολύτιμο πρόσωπο με ξεχωριστή αξία. Και τα χαριτολογήματά του ακόμα κινούνταν προς αυτήν την κατεύθυνση. Κάποτε τον επισκέφθηκε νεαρός θεολόγος, που υπηρετούσε ως βοηθός καθηγητού Θεολογικής Σχολής. Αυτοσυστήθηκε ως βοηθός του καθηγητού του, και ο Γέροντας στην απάντησή του είπε: Εσύ είσαι βοηθός του καθηγητού σου και σε εσένα βοηθός ο Θεός.

[1] Εξοδ. 3,14.

[2] Πρβλ. Αρχιμ. Σωφρονίου, Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστι, Έσσεξ Αγγλίας ²1993, σ. 167.

[3] Πρβλ. Αρχιμ. Ζαχαρία Ζάχαρου, Αναφορά στη θεολογία του Γέροντος Σωφρονίου, Έσσεξ Αγγλίας 2000, σ. 352.

[4] Αρχιμ. Σωφρονίου, ό.π., σ. 14.

<http://bit.ly/100ZeHs>